

سیر تحول سیمرغ در تصویرسازی ایران از آغاز دوره ی صفویه تا پایان دوره قاجاریه

معصومه سیفی^۱

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد نقاشی ایرانی، گروه تخصصی هنر، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چکیده

سیمرغ یک پرنده افسانه ای ایرانی است که تاریخ آن حداقل به ۲۵۰۰ سال پیش یا حتی بیشتر در اساطیر آریایی و کتاب مقدس سانسکریت برمی گردد. نقش سیمرغ در عهد ساسانی بر بسیاری از جام ها و ظرف ها نقش بسته است. در شاهنامه فردوسی هم بسیار به آن پرداخته شده و نمادی از خرد و دانایی بوده است. بخش قابل توجهی از هنر تصویرگری ایران در طول تاریخ در بردارنده نقاشی موضوعاتی است که وجود عینی و واقعی ندارند، اما بخش مهمی از فرهنگ، و اسطوره ایران را به خود اختصاص داده اند. اینان مظاهر خیر و شر هستند که در طول هزاران سال در اساطیر، افسانه ها و داستان ها، در قالب دیوان، پریان، ... و یا حیوانات خیالی ای همچون اژدها، سیمرغ و دیگر موجودات تجلی یافته اند. سیمرغ و تجلی آن در آثاری چون، داستان شاهنامه و منطق الطیر نمود اثر پذیری آثار ادبی از باورها و اعتقادات ایرانی است؛ پرنده ای با نوکی عقاب مانند، بال های گسترده و دمی بسیار بلند و موج که سیمرغ نام دارد و در تصویرگری های نسخه های مختلف شاهنامه و دیگر آثار نقاشی ایرانی دیده می شود. هدف از این تحقیق، بررسی نقوش سیمرغ به تصویر درآمده در دو دوره تاریخ نگارگری ایران یعنی صفویه و قاجاریه است. دوران صفویه، دوران شکوفایی هنر نقاشی است، سلسله صفوی یکی از تأثیرگذارترین سلسله ها بر هنر اسلامی ایران است. دوره قاجار ایران تحت تأثیر پیشرفت های صنعتی و دیگر جاذبه های اروپایی قرار گرفت و از ورود افکار و محصولات آنها استقبال شد. این روند بر هنر ایران نیز اثر گذاشت. با توجه به پیشینه گسترده سیمرغ در اساطیر و فرهنگ ایران در این پژوهش به کمک کتاب ها و پژوهش های صورت گرفته در مورد نگاره سیمرغ به بررسی تصویر سازی این پرنده افسانه ای در دوره صفوی و قاجار خواهیم پرداخت.

واژگان کلیدی: سیمرغ، نگارگری ایرانی، نگارگری دوره صفوی، نگارگری دوره قاجاریه